

Деякі позитивні моменти у цій сфері намітились з прийняттям проекту Трудового кодексу України. у ст. 21 проекту Трудового кодексу визначені права працівника, які в сукупності складають його право на працю.

Встухова І. А.,

канд. юрид. наук, доц. кафедри трудового права
Національного університету «Юридична академія України імені
Ярослава Мудрого»
(м. Харків, Україна)

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАЖУВАННЯ ЗА ТРУДОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Завдання прискорення науково-технічного прогресу пред'являють більш високі вимоги до підготовки та перепідготовки кадрів. Роботодавці зацікавлені в кваліфікованих та високо-професійних кадрах на виробництві. Підготовка та перепідготовка кадрів, набуття професійної та ділової майстерності за трудовим законодавством України здійснюється через підвищення кваліфікації, оволодіння новими професіями та стажування. в даному дослідженні мова буде йти про правове регулювання стажування. в словнику термін стажування вживається в декількох значеннях: проходження іспитового терміну (після закінчення спеціального вузу) перед зарахуванням до штату виробництва, установи і т. ін.; // Підвищення кваліфікації в певній установі, навчальному закладі і т. інш.; проходження тими, що навчаються, виробничої практики для набуття досвіду й оволодіння фахом. (див. Новий тлумачний словник української мови: у 3-х т./Укл. В. Я. Яременко, О. Сліпущко. -К.: Аконіт, 2008. – Т. 3)

Аналіз окремих нормативно-правових актів стосовно правового регулювання стажування дає можливість зробити наступні висновки. в одних випадках стажування розглядається як спосіб оволодіння діловими та професійними якостями при зайнятті, наприклад, посади державного службовця, в інших як необхідна умова допуску до роботи певної категорії працівників. Так, згідно Положення про порядок стажування у державних органах, затв. пост. КМ України від 01.12.1994 р. № 804 з метою набуття практичного досвіду, перевірки професійного рівня і ділових якостей працівників, які претендують на посаду державного службовця,

може проводитися їх стажування у відповідному державному органі терміном до двох місяців, з метою підвищення ефективності та розширення підготовки управлінських кадрів, здатних працювати в умовах ринкової економіки рекомендовано державним, кооперативним, громадським та іншим організаціям, підприємствам, об'єднанням, міністерствам і відомствам, об'єднанням ширше застосовувати практику направлення всіх спеціалістів на стажування (роботу) як менеджерів до зарубіжних фірм та організацій (див. пост. Ради Міністрів УРСР від 01.12.1990 р. № 356). Встановлено, що направлення спеціалістів на стажування (роботу) здійснюється на основі контрактів, які укладаються між організацією, що відряджає, і зарубіжною фірмою, що приймає. Спеціалісти в період проходження стажування одержують заробітну плату іноземною валютою в розмірі, що визначається умовами контракту, який укладається між сторонами, що направляють та приймають. Взаємні зобов'язання між спеціалістом і організацією, що направляє його на стажування (роботу), оформляються договором. в даному випадку стажування дорівнюється роботі. При цьому незрозуміло, що представляє ця робота з точки зору трудового права? Чи укладається трудовий договір? Чи зараховується цей період до страхового стажу особи? в даному нормативно-правовому акті не наведено поняття терміну і мети стажування.

Положенням про стажування працівників театрів, філармоній, професійних творчих колективів, цирків, кіностудій України (затв. наказом Міністерства культури України від 13.07.1993 р. № 178) стажування розглядається як одна з основних форм підвищення кваліфікації. Головною метою стажування в даному випадку є вдосконалення професійної майстерності режисерів, диригентів, балетмейстерів, художників, солістів-вокалістів, артистів балету та цирку, кінорежисерів-постановників і кінооператорів-постановників художніх фільмів та неігрового кіно, заступників директорів театрів і філармоній, формування резерву лідерів сфери культури і мистецтва. Зміст стажування визначається індивідуальним планом, який в місячний термін від дня видання наказу про зарахування на стажування, складають керівник стажування спільно зі стажистом та подають Міністерству культури України для затвердження.

Згідно ст. 10 Закону України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 р. стажування включено до післядипломної освіти і визначається як набуття особою досвіду виконання завдань та обов'язків певної

спеціальності. Особа, яка успішно пройшла стажування або спеціалізацію чи розширила профіль (підвищила кваліфікацію), отримує відповідний документ про післядипломну освіту.

В деяких випадках термін «стажування» в деякій мірі дорівнюється такому поняттю як «дублювання» і є обов'язковою умовою допуску до роботи. Так, згідно Положення про порядок навчання і перевірки знань з питань охорони праці в системі МНС України та складу комісії з перевірки знань з питань охорони праці (затв. Наказом Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 27.04.2009 р. № 282) стажування розглядається як набуття практичного досвіду виконання виробничих завдань на робочому місці після теоретичної підготовки до початку самостійної роботи під безпосереднім керівництвом досвідченого фахівця. Дублювання ж визначено як самостійне виконання працівником (дублером) професійних обов'язків на робочому місці під наглядом досвідченого працівника з обов'язковим проходженням протипожежного і протипожежного тренувань. Стажування або дублювання проводиться під час професійної підготовки на право виконання робіт з підвищеною небезпекою у випадках, передбачених нормативно-правовими актами з охорони праці. Допуск до стажування (дублювання) оформляється наказом керівника підрозділу, органу, закладу, у якому визначається тривалість стажування та вказується прізвище працівника, відповідального за проведення стажування. Перелік посад і професій працівників, які повинні проходити стажування (дублювання), а також тривалість визначаються керівником підрозділу, органу, закладу відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці. Тривалість стажування (дублювання) залежить від стажу і характеру роботи, а також від кваліфікації працівника. Стажування (дублювання) в даному випадку проводиться на робочих місцях підрозділу, органу, закладу, у процесі стажування працівники повинні виконувати роботи, які за складністю, характером, вимогами безпеки відповідають роботам, що передбачаються функціональними обов'язками цих працівників. Після закінчення стажування та при задовільних результатах перевірки знань з питань охорони праці наказом (розпорядженням) керівника підрозділу, органу, закладу працівник допускається до самостійної роботи.

Стажування, як обов'язкова умова, встановлено для такої категорії працівників як водії. Згідно Порядку проведення інструк-

тажів та стажування водіїв колісних транспортних засобів (далі КТЗ), затв. Наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 05.08.2008 № 975 стажування проводиться з метою підвищення кваліфікації та професійного рівня водіїв КТЗ. Стажування проводиться з водіями, які мають посвідчення водія на право керування будь-якими категоріями транспортних засобів А, В, С, або D, але які протягом 12 і більше місяців до прийняття на відповідну роботу не працювали водіями або приймаються на роботу водіями вперше. Такі водії допускаються до керування КТЗ після проходження стажування з практичного керування на відповідному транспортному засобі не менше 30 годин. Стажування також проводиться при переведенні водіїв на нові для них марки або моделі КТЗ. у такому випадку стажування проводиться не менше 8 годин. Для вказаних водіїв проходження стажування є обов'язковим при прийнятті їх на роботу. Керівник підприємства затверджує програму стажування, яка включає в себе перевірку та відпрацювання навичок водія щодо безпечної роботи на КТЗ тієї марки чи моделі, яку буде за ним закріплено. Програма стажування повинна включати такі розділи: робота на внутрішній території підприємства; робота на лінії (маршруті); контрольна поїздка. Після закінчення стажування чи контрольної поїздки, за поданням водія-інструктора приймається рішення про допуск водія до роботи, про що робиться відповідний запис у листі стажування.

Обов'язкове стажування передбачено для лікарів. Лікар, який не працює більше трьох років за конкретною лікарською спеціальністю, не може займатись лікарською діяльністю з цієї спеціальності і повинен бути направлений на стажування (Про порядок направлення на стажування лікарів і їх наступного допуску до лікарської діяльності, затв. наказом МОЗ України від 17.03.1993 р. № 48). Цікавим, на наш погляд є поняття стажування, яке наведено в наказі Міністерства палива та енергетики України від 14.02.2007 р. № 71 «Про затвердження Правил технічної експлуатації теплових установок і мереж». Стажування – навчання персоналу на робочому місці під керівництвом відповідальної особи після теоретичної підготовки або одночасно з нею з метою практичного оволодіння спеціальністю, адаптації до об'єктів обслуговування та керування, набуття навичок швидкого орієнтування на робочому місці та інших прийомів роботи.

З 1 січня 2013 р. набув чинності Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 р. № 5067-У1. Цим Законом

розширені можливості для підвищення конкурентоспроможності молоді. Так, згідно ст. 29 студенти вищих та учні професійно-технічних навчальних закладів, що здобули професію (кваліфікацію) за освітньо-кваліфікаційним рівнем «кваліфікований робітник», «молодший спеціаліст», «бакалавр», «спеціаліст» та продовжують навчатися на наступному освітньо-кваліфікаційному рівні, мають право проходити стажування за професією (спеціальністю), за якою здобувається освіта, на підприємствах, в установах та організаціях, незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, на умовах, визначених договором про стажування у вільний від навчання час. Метою стажування в даному випадку є набуття досвіду з виконання професійних завдань та обов'язків удосконалення професійних знань, умінь та навичок, вивчення та засвоєння нових технологій, техніки та додаткових компетенцій. Порядок укладення договору про стажування та типову форму договору затверджено Кабінетом Міністрів України (пост. від 16.01.2013 р. № 20). Строк стажування за договором не може перевищувати шести місяців. Позитивним є те, що запис про проходження стажування роботодавець вносить до трудової книжки. Це свідчить про набуття певного досвіду роботи. Стажування проводиться за індивідуальною програмою під керівництвом працівника підприємства, установи, організації, який має стаж роботи за відповідною професією (спеціальністю) не менш як три роки. Вважаємо абсолютно правильним те, що у разі коли в період стажування особа виконує професійні роботи, підприємство, організація, установа за всі роботи, виконані відповідно до наданих завдань, здійснює виплату їй заробітної плати згідно з установленими системами оплати праці за нормами, розцінками, ставками (окладами) з урахуванням коефіцієнтів, доплат і надбавок. Робота з числа керівників стажування, призначених з числа працівників підприємств, організацій, установи, може оплачуватися підприємством, організацією, установою за рахунок коштів, передбачених на підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів додатково на строк стажування щомісяця у розмірах не менше 5 відсотків суми основної заробітної плати, яку вони отримують за основним місцем роботи. Вищі та професійно-технічні навчальні заклади разом з роботодавцями сприяють студентам і учням у доступі до інформації про можливість стажування. Як бачимо в останньому випадку стажування слід розглядати як отримання певного досвіду роботи, оволодін-

ня новою професією, спеціальністю. Слід зазначити, що молодь в силу вікового фактора не зв'язана певними звичками, уподобаннями, які характерні людям більш зрілого віку і тому вона краще пристосована до змін, що відбуваються на рівні технічної оснащеності на підприємствах.

В органах внутрішніх справ України стажування входить до післядипломної освіти і визначається як вид навчання, який здійснюється з метою набуття працівниками органів внутрішніх справ практичних навичок і умінь, для виконання функціональних обов'язків на займаній посаді, перед призначенням на вищу посаду або при перепризначенні в іншу службу (Положення про організацію післядипломної освіти працівників органів внутрішніх справ України (затв. наказом МВС України від 05.03.2013 р. № 219).

На підставі вище викладеного вважаємо за необхідним прийняти уніфікований нормативний акт, який би визначав поняття, мету та завдання стажування, правові підстави його проходження, права та обов'язки стажиста та керівника стажування, а також правову відповідальність керівників підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності за проведення та організацію стажування.

Вишневецька С. В.,

канд. юрид. наук, доц. кафедри цивільного права і процесу
Національного авіаційного університету
(м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ НАУКИ ТРУДОВОГО ПРАВА

У вітчизняній літературі вже давно триває дискусія про значення й місце проблеми в структурі наукового пошуку, про взаємозв'язок проблеми і теорії, про критерії оцінки спроможності проблеми. у зв'язку з деідеологізацією світогляду, критикою марксистської діалектики і раціоналістичного системного аналізу проблеми сучасної методології науки набувають ще більшої актуальності.

Наукова проблема є одним із об'єктів методологічного дослідження, як система питань, що групуються навколо одного з них, яке виражає зміст проблеми і є фіксованим вираженням протиріччя.